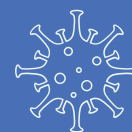

Дастурамалҳо барои ҷонибҳои
манфиатдор дар бораи назорати
вайронкуниҳои Паймони
байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои
шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ICCPR)
тавассути тадбирҳои давлатҳо
дар контексти пандемияи
COVID-19

Дастурамалҳо барои ҷонибҳои манфиатдор дар бораи назорати вайронкуниҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ тавассути тадбирҳои давлатҳо дар контексти пандемияи COVID-19

© Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (Маркази ССРР), январ соли 2021

Суроға барои ташриф овардан: Rue de Varembé 1,
CH-1202 Женева, Швейтсария;

Суроғаи почта: PO Vox 183, CH-1211 Женева,
Швейтсария

Тел.: +41 (0)22 33 22 555;

Почтаи электронӣ: info@ccprcentre.org;

Вебсайт: www.ccprcentre.org

Муаллиф: Дайсукэ Ширане (Ҳамоҳангсози минтақаи Осиё ва Уқёнуси Ором, Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ)

Тарроҳӣ: Celacanto Producciones

Муҳтавоҳои нашрияи мазкурмумкин аст барои мақсадҳои ғайритиҷоратӣ дубора нашр ва паҳн карда шаванд, ба шарте ки Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ ба таври зарурӣ ҳамчун манбаъ эътироф карда шавад.

Маводи мазкур нашр шудааст бо дастгирии:

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA

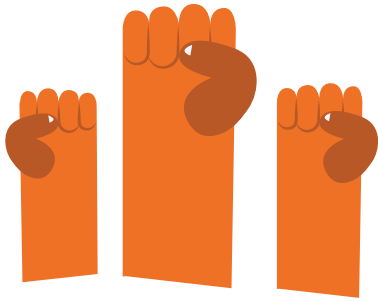

Мундарица

Сарсухан.....	4
Муқаддима.....	8
1. Моддаҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС), ки ба ҷорӣ кардани маҳдудиятҳо дар ҳолатҳои муайян иҷозат медиҳанд.....	10
Моддаи 12 – Рафтуомади озодона.....	11
Моддаи 18, §3 – Озодии пайравӣ кардан ба дин.....	15
Моддаи 19, §2 – Озодии баён, аз ҷумла ҳуқуқи дастрасӣ ба маълумот.....	17
Моддаи 21 – Озодии ҷамъомадҳои ошоишта.....	21
Моддаи 22 – Озодии иттиҳодия.....	23
Маҳрумсозӣ ё мудохилаи беихтиёрон (моддаҳои 6, 9 ва 17).....	24
2. Тартиб ва шароити зарурӣ барои инҳирофи қонунӣ аз Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ.....	26
Тартиботи зарурӣ барои инҳироф.....	27
Шароит барои чораҳои инҳирофкунанда.....	28
3. Ҳуқуқҳои маҳдуднашаванда мутобиқи Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ.....	32
Моддаи 6 – Ҳуқуқ ба ҳаёт.....	33
Моддаи 7 – Манъи шиканҷа.....	34
Моддаи 8, §1 ва §2 – Манъи ғуломӣ.....	34
Моддаи 11 – Манъи маҳрум кардан аз озодӣ барои иҷро кардан натавонистани ҳаргуна уҳдадориҳои шартномавӣ.....	34
Моддаи 15 – Набудани қувваи бозгашти қонунгузориҳои ҷиноятӣ.....	34
Моддаи 16 – Эътироф кардан ҳамчун субъекти ҳуқуқӣ.....	35
Моддаи 18 – Озодии дин ва эътиқод.....	35
Дигар унсурҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, ки инҳироф кардан аз онҳо мумкин нест.....	36

Сарсухан

Тарзи муқовимати давлатҳо бо ҳолатҳои фавқулодда фаҳмиши муҳимро дар бораи он пешниҳод менамояд, ки онҳо то чӣ андоза арзиши ҳуқуқҳои инсонро аз худ кардаанд. Ҳуқуқҳои инсон на танҳо «дӯстони бозътимод дар шароти мӯсоид» мебошанд, ки бояд ҳангоми мӯсоид будани шароити амалисозии онҳо эҳтиром карда шаванд; баръакс, аксар вақтҳо ҳуқуқҳои инсон дар ҳолатҳои душвортарин ва мураккабтарин маъно доранд. Зеро “вақте ки кор бисёр душвор мешавад”, васвасаи қурбонӣ кардани ҳуқуқҳои баъзеҳо барои манфиати бештари аксарияти одамон махсусан қавӣ аст. Ғайр аз ин, таърих нишон медиҳад, ки вақтҳои ҳолатҳои фавқулодда бештар вақтҳои мебошанд, ки дар онҳо зери воҳимаи оммавӣ, ки дар натиҷаи бӯҳрон ба амал омадааст, нерӯ бо роҳҳои таҳқиромез истифода мешавад. Зарурати эҳтироми ҳуқуқҳои инсон дар вақти ҳолатҳои фавқулодда, албатта, маънои онро

надорад, ки ҳуқуқҳои инсон маҳз ба ҳамон тарзе амалӣ карда шаванд, ки онҳо дар вақтҳои муқаррарӣ амалӣ карда мешаванд. Ҳатто дар вақтҳои муқаррарӣ, ҳуқуқҳои инсон як шахс бояд тарзе амалӣ карда шавад, ки ҳуқуқҳои инсон дигарон ва манфиатҳои муҳими ҷамъияти ба таври оқилона дар назар гирифта шаванд; дар ҳолатҳои фавқулодда, чунин мулоҳизаҳо бо қувваи бештар татбиқ карда мешаванд, зеро хавфҳои (риск) вобаста ба вазъият аксари вақтҳо ба ҳуқуқҳои асосии бисёр одамон таҳдид мекунанд ва манфиатҳои муҳимтарини ҷамъиятиро фаро мегиранд. Аз ин рӯ, тавозуни нозуки байни ҷиддӣ гирифтани ҳуқуқи инсон ва истифодаи оқилонаи ҳуқуқи инсон бояд пайдо карда шавад.

Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар моддаи 4 муқаррароти вобаста ба ҳолатҳои фавқулоддаро муқаррар менамояд – талаботи муҳим барои татбиқи ҳуқуқи инсон дар ҳолатҳои фавқулодда, таъмин намудани тағйирпазирӣ ба давлатҳо дар баъзе мавридҳо ва муқаррар кардани шароити саҳт дар ҷанбаҳои дигар мебошад. Давлатҳо метавонанд аз баъзе, вале на аз ҳамаи уҳдадорихои худ оид ба ҳуқуқи инсон инҳироф кунанд; инҳирофҳо (даст кашидан) аз уҳдадорихои худ бояд қатъиян зарурӣ бошанд (ва мутобиқи Кумита оид ба ҳуқуқи инсон, онҳо бояд аз рӯи хусусияти худ мутаносиб бошанд) ва ҳамчунин ба ҳуқуқи байналмилалӣ муҳолиф набошанд ва бидуни таъйиз бошанд. Бо вуҷуди ин, тағйирпазирии бештар, ки тавассути режими инҳироф аз уҳдадорихои худ таъмин карда мешавад, назорати бештар дақиқи байналмилалии чораҳои анҷомшавандаро тақозо мекунанд. Аз ин рӯ, зарур мебошад, ки давлатҳо ба ҷомеа байналмилалӣ оид ба нияти худ дар бораи инҳироф аз уҳдадорихои ҳуқуқи инсон дар натиҷаи ҳолати фавқулодда эълон ва огоҳ кунанд.

Бӯҳрони COVID-19 яке аз ҳолатҳои фавқулоддаи пурфочиа ва бешубҳа ҳолати фавқулоддаи глобалӣ мебошад, ки ҷаҳон дар даҳсолаҳои охир дучор омадааст. Мутобиқи маълумоти ҷамъоварӣ намудаи Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, тақрибан 80 кишвар расман ҳолатҳои фавқулодда эълон кардаанд ва 18 кишвардар ин замина ба СММ огоҳинома фиристодаанд. Дар байни иқдомҳои фавқулодда, ки давлатҳо анҷом додаанд, маҳдудиятҳои шадиди ҳаракат (рафтумад), маҳдудиятҳои барои ҷамъомадҳо ва гирдиҷамъомиҳо, бастани корхонаҳо ва татбиқ намудани чораҳои гуногуни назоратӣ барои пайгирии тамос ва ҳамчунин мутобиқати баъзе аз ин чораҳо бо уҳдадорихое, ки давлатҳо дар чорҷӯби Паймон қабул кардаанд ва дигар санадҳои байналмилалии ҳуқуқи инсон мумкин аст зери шубҳа гузошта шаванд. Ба таври равшану возеҳ, шубҳае нест, ки COVID-19 ҳолати фавқулоддаи

воқеи тиббие мебошад, ки бо дарназардошти онмумкин аст аз баъзе тадбирҳои инҳироф карда шавад, вале воқунишҳои давлат ба пандемия баъзан аз ҳад зиёд буд, заминаи воқеи ва қонунӣ надошт ва ё ба таври ошкоро таҳқиқкунанда буд. Ба ибораи дигар, тавозуни байни чораҳои маҳдудсозӣ ва инҳироф аз ҳуқуқи инсон, аз як тараф ва ҳуқуқҳои манфиатҳои рақобатпазир, ки гӯё ҳифзи онҳо тадбирҳои зикршударо асосдор кардааст, баъзан вайрон карда шуд.

Маҳз дар ҳамин замина, Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (CCPR) дар нашрияи мазкур вазифаеро пеш гузоштааст, ки барои гурӯҳҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ стандартҳои ҳуқуқии Паймонро вобаста ба арзёбии рафтори давлат дар ҳолатҳои фавқулодда дар маҷмӯъ ва дар давраи пандемияи COVID-19 махсусан бештар дастрас намояд. Ҳадаф аз нашрияи мазкур пешниҳод намудани чорчӯби масъалаҳои ҳуқуқӣ ва шароити ҳуқуқӣ ба чунин гурӯҳҳо мебошад, ки онҳо метавонанд минбаъд дар корҳои ташвиқотию таблиғоти худ, махсусан дар гузоришдиҳӣ ба Кумита оид ба ҳуқуқи инсон ва дигар мақомоти байналмилалӣ оид ба назорати ҳуқуқи инсон таҳқиқ ва ҳамгиро намоянд. Аҳамияти ин вазифаро наметавон беш аз ҳад арзёбӣ кард: Тавре ки дар боло зикр карда шуд, ҳуқуқҳои инсон дар ҳолатҳои фавқулодда бештар осебпазир мебошанд ва назорати байналмилалӣ кафолати муҳиме мебошад, ки истифодаи нодуруст ва суиистифода аз салоҳиятҳоро дар ҳолатҳои фавқулодда ба ҳадди ақал мерасонад. Ҳомиёни ҳуқуқи инсон дар сатҳи милли метавонанд ба назорати байналмилалӣ мусоидат кунанд, агар онҳо ба идораҳои СММ дар бораи риояи меъёрҳои байналмилалии ҳуқуқи инсон дар ҳолатҳои фавқулодда маълумоти дахлдорро пешниҳод кунанд; ва чӣ қадаре ки гузоришдиҳии онҳо ба таҳлили ҳуқуқӣ мутобиқат кунанд, ки аз ҷониби идораҳои СММ татбиқ карда мешаванд, интизор меравад, ки ҳамон қадар чунин гузоришдиҳӣ муфидтар ва самарабахштар хоҳад буд.

Тавре ки ҳиссаи ҳуқуқҳои инсон дар давраи бӯҳрони COVID-19 хеле баланд мебошад, зарур аст, ки назорат ба қадри имкон воқеи ва ҳуқуқӣ бошад ва гурӯҳҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ иштироккунандагони муҳими ин талаш бошанд, ки бидуни онҳидораҳои монанди Кумита оид ба ҳуқуқи инсон дар вазъияти душвор қарор мегиранд. Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, дар навбати худ, бо талашҳои устувори худ, аз ҷумла тавассути нашрияҳои олий ва бениҳоят муфид, ба монанди нашрияи мазкур, ҳамчунин дар муттаҳид кардани ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор ва дастгирии сифати робитаи мутақобили касбии онҳо нақши заруриро бозӣ мекунад. Ин аз ҷониби ҳамаи мо— онҳое, ки дар соҳаи қонуни байналмилалии ҳуқуқи инсон кор мекунанд, бисёр қадрдонӣ карда мешавад.

*Профессор Ювал Шанӣ
Собиқ раиси Кумита оид ба ҳуқуқи инсон*

Муқаддима

Дар шароити бӯҳрони бесобиқа дар соҳаи саломатии аҳоли, ки дар натиҷаи пандемияи COVID-19 ба вучуд омадааст, аз ҷониби мақомоти давлатӣ ва маҳаллӣ чораҳои гуногун андешида шудаанд, аз ҷумла чораҳои, ки ҳуқуқ ва озодиҳои одамонро маҳдуд мекунанд. Дар бисёр ҳолатҳо, чунин маҳдудиятҳо барои муборизаисамарабахш бо хуруҷи вирус ва ҳифзи ҳуқуқ ба ҳаёт ва саломатии ҳама зарур мебошанд. Воқеан, маҳдудиятҳои ҳуқуқҳои муайяни шаҳрвандӣ ва сиёсӣ мутобиқи Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар ҳолатҳои маҳдуд, аз ҷумла маҳдудиятҳои, ки барои саломатии одамон хавфи воқеӣ доранд, иҷозат дода шудаанд. Илова бар ин, ҳангоми дучор шудан бо ҳолатҳои фавқулоддаи миллӣ, ба монанди бӯҳрони COVID-19, давлатҳои узви Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ метавонанд муваққатан аз баъзе уҳдадорихои худ дар чорҷӯби ПБҲШС инҳироф кунанд, агар талабот ва шартҳои дар ин заминариоя карда шаванд, тавре ки дар моддаи 4-и ПБҲШС пешбинӣ карда шудааст.

Бо вучуди ин, нигарониҳо дар бораи андоза, таъсир ва давомдории баъзе аз чораҳои анҷомшуда барои ҳифзи саломатии аҳоли, ки шояд аз доираи маҳдудиятҳо ва инҳирофҳои дар чорҷӯби Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) иҷозатдодашуда берун шуда бошанд, ба вучуд омадаанд. Ҳамчунин айбдоркуниҳо дар бораи онизҳор карда шудаанд, ки баъзе субъектҳои давлатӣ аз бӯҳрони COVID-19 ҳамчун равзанаи имконият барои мустаҳкам кардани ҳокимият, қорӣ намудани ваколатҳои нави фавқулодда ё қабул кардани тадбирҳои саҳт нисбат ба созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ (СҶШ), ҳомиёниҳуқуқи инсон ё оппозицияи сиёсӣ истифода намудаанд. Қайд кардан муҳим

аст, ки гурӯҳҳои дарканормонда, ки ба сабаби норасоии сохторӣ дар низоми миллӣ ва масъалаҳои амиқи ҷомеа дар баробари вайрон кардани ҳуқуқҳои инсон бештар осебпазир буданд, аз хуруҷи COVID-19 ва ҳамчунин таъсири манфии чораҳои андешидашуда дар воқуниш ба он ба таври нобаробар таъсир дидаанд.

Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) ба Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи инсон (Кумита оид ба ҳуқуқи инсон), ниҳоди назораткунандаи ПБҲШС салоҳият медиҳад, то муайян намояд, ки оё воқеан вайронкунии Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ вуҷуд дорад ё не. Барои ин, таҳқиқи ҳар ҳолати ҷиддӣ дар вазъиятҳои мушаххас, асосан дар контексти ӯҳдадориҳои давлат барои гузоришдиҳӣ талаб карда мешавад, ки барои онҳо аксари вақтҳо ҷонибҳои манфиатдори миллӣ, махсусан соҳмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ (СҶШ) ва ҳомиёни ҳуқуқи инсон иттилооти муҳимро пешниҳод мекунанд.

Дар ин замина, Дастурамали мазкур барои муҷаҳҳаз намудани ҷонибҳои манфиатдори дахлдор, махсусан соҳмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, ҳомиёни ҳуқуқи инсон ва муассисаҳои миллӣ оид ба ҳифзи ҳуқуқи инсон бо абзорҳо (воситаҳо) ҷиҳати ба таври самарабахш назорат ва арзёбӣ кардани таъсири манфӣ ба амалисозии ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ пешбинӣ шудааст, ки тавассути тадбирҳои анҷомшаванда аз ҷониби давлатҳо дар контексти пандемияи COVID-19 ба вуҷуд меояд. Дар он бознигарӣ ва шарҳу тавзеҳи соддаимоддаҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) пешниҳод карда мешавад, ки ба ҷорӣ кардани маҳдудиятҳо дар баъзе ҳолатҳо иҷозат медиҳанд (Боби 2); тартибот ва шартҳои зарурӣ барои инҳирофи қонунӣ аз ПБҲШС (Боби 3); ва ҳуқуқҳои, ки дар ПБҲШС муқаррар карда шудаанд, ки ҳеҷ гуна инҳироф дар ҳеҷ ҳолат, ҳатто дар ҳолати фавқулодда, иҷозат дода намешавад (Боби 4).

Ҳар бахш бо чанд саволҳои роҳнамои кунанда ҳамроҳӣ карда шудааст, ки метавонанд ба ҷонибҳои манфиатдор дар муайян кардани шаклҳо ва хавфҳои вайронкунии Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ ба таври амалӣ ва самарабахш кӯмак кунанд. Он ҳамчунин метавонад барои иқдомҳои оянда аз ҷониби субъектҳои гуногун ҷиҳати муайян ва бартараф кардани вайронкунии ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ дар ҳолати фавқулоддаи ҷамъиятӣ, аз ҷумла таҳияи рӯйкарди (подходи) асосёфта ба ҳуқуқи инсон ба бӯҳрони саломатии аҳоли ва таҳкими ҳимояи ҳуқуқи инсон дар сатҳҳои маҳаллӣ ва миллӣ хидмат кунад.

1. МОДДАҲОИ ПАЙМОНИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ ОИД БА ҲУҚУҚҲОИ ШАҲРВАНДӢ ВА СИЁСӢ (ПБҲШС), КИ БА ҚОРӢ КАРДАНИ МАҲДУДИЯТҲО ДАР ҲОЛАТҲОИ МУАЙЯН ИҚОЗАТ МЕДИҲАНД

Моддаҳои 12 (рафтуомади озодона), 18, §3(озодии пайравӣ кардан ба дин), 19 (озодии баён), 21(озодии ҷамъомадҳои осоишта) ва 22 (озодии иттиҳодияҳо)-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) ба таври возеҳ қорӣ кардани маҳдудиятҳоро ба озодиҳои зикршуда дар ҳолатҳо ва контекстҳои мушаххас иқозат медиҳанд. Тавре ки дар поён шарҳ дода шудааст, ба давлатҳои узв иқозат дода мешавад, ки бидуни инҳироф аз уҳдадорихои худ дар қорҷӯби ПБҲШС, қангоми риоя кардани ҳамаи шартҳои дар моддаҳои дахлдор пешбинишуда, маҳдудиятҳо қорӣ кунанд. Дар ҳолатҳои истисноӣ нисбат ба моддаҳои 6 (ҳуқуқ ба ҳаёт), 9 (ҳуқуқ ба озодӣ), 12, §4 (ҳуқуқи дубора ворид шудан ба кишвари худ) ва 17 (ҳуқуқ ба ҳаёти шахсӣ)-и ПБҲШС маҳдудиятҳои муайян ҳамчунин метавонанд иқозат дода шаванд, агар онҳо ҳамчун маҳрумсозии “худсарона” (моддаҳои 6, 9 ва 12, §4) ё даҳолат (моддаи 17) баррасӣ карда нашаванд, ки дар натиҷа маҳрумсозӣ ё даҳолати ғайриқонунӣ, нолозим ё номутаносиб аз рӯи хусусияти худ худсарона ба ҳисоб меравад.

Вақте кимаҳдудиятҳо ҷорӣ карда мешаванд, аз давлатҳои узвталаб карда мешавад, ки онҳо ба Кумита оид ба ҳуқуқи инсон тавассути гузоришҳои давравии худ иттилооти мушаххасро дар бораи маҳдудиятҳо пешниҳод кунанд, аз ҷумла:

- хусусият ва миқёси дақиқ;
- ҳолатҳо ва контекст;
- асосдоркунӣ; ва
- таъсир¹.

Кумита вазъияти дахлдори кишварро баррасӣ менамояд ва муайян мекунад, ки оё маҳдудияти ҷорикардшуда воқеан ҳангоми шарҳи давравии гузоришҳои давлатҳои узв асосдор мебошанд ё не. Барои тафсилоти бештар дар бораи ҷи гуна ҳифз кардани ҳуқуқҳо дар чорҷӯби Паймон ва кай маҳдуд кардани онҳо, мумкин аст бо Мулоҳизаҳои умумии Кумита оид ба ҳуқуқи инсон шинос шуд (Ниг. масалан, Мулоҳизаҳои умумии 36 барои моддаи 6, Мулоҳизаҳои умумии 35 барои моддаи 9, Мулоҳизаҳои умумии 27 барои моддаи 12, Мулоҳизаҳои умумии 16 барои моддаи 17, Мулоҳизаҳои умумии 22 барои моддаи 18, Мулоҳизаҳои умумии 34 барои моддаи 19 ва Мулоҳизаҳои умумии 37 барои моддаи 21; дар ҳоли ҳозир Мулоҳизаҳои умумӣ барои моддаи 22 вуҷуд надорад).

МОДДАИ 12 –РАФТУОМАДИ ОЗОДОНА

Моддаи 12 мавридҳои зеринро ҳимоя менамояд: **ҳар шахсе, ки қаламрави ягон давлат ба таври қонунӣ қарор дорад**, дар ҳудуди ин қаламрав **ба рафтуомади озодона** ва **интиҳоби озодонаи маҳалли зист ҳақ дорад**(§1); **ҳуқуқи ҳар шахс** барои озодона тарк кардани ҳар кишвар, аз ҷумла кишвари худ (§2); ва **ҳуқуқи ҳар шахс** барои ворид шудан ба кишвари худ (§4).

Моддаи 12, §3 ба маҳдудиятҳои §1 ва §2 иҷозат медиҳад, агар онҳо **мутобиқи қонун пешбинӣ шуда бошанд** ва **барои ҳимоя зарур бошанд**:

1. *Misol, HR Committee's General comment No.22 (Мулоҳизаҳои умумии 22-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.4), §8*

- i. амнияти давлатӣ;
- ii. тартиботи ҷамъиятӣ;
- iii. саломатии аҳолӣ;
- iv. ахлоқи ҷамъиятӣ; ва
- v. ҳуқуқ ва озодиҳои дигарон.

Маҳдудиятҳо бояд мутобиқи қонун пешбинӣ шаванд, яъне “худи қонун бояд шароитҳои муқаррар намояд, ки дар ҷорҷӯби онҳо ҳуқуқҳо мумкин аст маҳдуд карда шаванд”² бо истифода аз “меъёрҳои дақиқ ва надодани салоҳдиди (ихтиёри) бемаҳдуд ба шахсони масъул барои иҷрои онҳо”³.

Маҳдудият аз рӯи сабабҳои, ки аз сабабҳои дар боло номбаршуда фарқ мекунанд, иҷозат дода намешавад.

Чораҳои, ки барои ҷорӣ намудани маҳдудиятҳо андешида мешаванд, бояд “ба принципи мутаносиб будан мувофиқат кунанд”, яъне онҳо бояд “барои ноил шудан ба вазифаи муҳофизати худ мувофиқ бошанд”, “дар байни онҳо, ки метавонанд натиҷаи дилхоҳро ба дасторанд, асбобикамтаринтрузивӣ (таҳмилшаванда) бошанд” ва “ба манфиате, ки бояд ҳифз карда шавад, мутаносиб бошанд”⁴.

Принципи мутаносиб будан бояд “на танҳо дар қонуне, ки ҷорӣ намудани маҳдудиятҳо муқаррар мекунад, балки ҳамчунин тавассути мақомоти маъмурӣ ва судӣ дар татбиқ намудани қонун” риоя карда шавад⁵.

Ҳар гуна маҳдудиятҳо, ки “дар қонун пешбинӣ карда нашудаанд ё ба талаботи моддаи 12, банди 3 мувофиқат намекунанд” ҳамчун вайронкунии ҳуқуқҳои кафолатдодашуда дар моддаи 12, §1 ва/ё §2-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) баррасӣ карда мешаванд⁶.

Ғайр аз ин, ҳар гуна маҳдудиятҳо мутобиқи моддаи 12 бояд ба “принципҳои асосии баробарӣ ва бидуни таъйиз” мувофиқат кунанд ва ин вайронкунии возеҳи ПБҲШС хоҳад буд, агар маҳдудиятҳо “ҳар гуна фарқиятҳо ба монанди нажод, ранги пӯст, ҷинс, забон, дин, ақидаи сиёсӣ ё ақидаи дигар, баромади миллӣ ё иҷтимоӣ, моликият, таваллуд ё мақоми дигар»-ро пеш гузоранд.⁷

2. HR Committee’s General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §12

3. HR Committee’s General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §13

4. HR Committee’s General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §14

5. HR Committee’s General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §15

6. HR Committee’s General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §12

Дар мавриди шаҳрвандони хориҷӣ, агар «шахс ба таври қонунӣ дар давлате қарор дошта бошад, ҳар гуна маҳдудсозиҳои ҳуқуқҳои ӯ, ки дар моддаи 12, бандҳои 1 ва 2 кафолат дода шудаанд, инчунин ҳар гуна тарзи муносибате, ки аз муносибат нисбат ба шаҳрвандон фарқ мекунанд, бояд мутобиқи қоидаҳои пешбининамудаи моддаи 12, банди 3 асосдор бошанд»⁸.

Моддаи 12, §4 худсарона маҳрум кардани ҳар шахсро аз ҳуқуқи дохил шудан ба кишвари худ манъ мекунанд. Маҳдуд кардани ҳуқуқи мазкур, ҳатто агар онҳо дар қонун пешбинӣ шуда бошанд ҳам, бояд дар ҳолатҳои мушаххас ва мутобиқ бо муқаррароти Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ оқилона бошанд⁹. Ба таври мисол, давлати узв набояд шахсро аз шаҳрвандӣ маҳрум созад ё одамонро ба кишвари сеюм ба хотири пешгирӣ намудан аз бозгашти онҳо бадарға кунад.

Агар ба моддаи 12 ҳар гуна маҳдудият гузошта шавад, аз давлатҳои узв талаб карда мешавад, ки дар гузоришҳои давравии худ ба Кумита оид ба ҳуқуқи инсон ҳамаи иттилооти дахлдорро пешниҳод кунанд, аз ҷумла:

- меъёрҳои ҳуқуқие, ки маҳдудиятҳо ба онҳо асос ёфтаанд¹⁰
- воситаҳои вучуддошта барои мавриди баҳсу баррасӣ қарор додани маҳдудият¹¹; ва
- агар шаҳрвандони хориҷие, ки дар қаламрави давлати узв ба таври қонунӣ қарор доранд, маҳдудият ба таври гуногун ба онҳо таъсир расонидааст, ҳолатҳое, ки чунин муносибати гуногунро асосдор менамоянд¹².

Барои дарёфт намудани иттилооти бештар дар бораи чӣ гуна тавсиф ва ҳифз намудани рафтуомади озодона мутобиқи

7. HR Committee's General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §18

8. HR Committee's General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §4

9. HR Committee's General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §21

10. HR Committee's General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §12

11. HR Committee's General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §3

12. HR Committee's General Comment No.27 (Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), §4

Рӯйхати санҷишӣ барои мониторинги вайронкуниҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар контексти ҳуруҷи COVID-19:

Агар аз ҷониби мақоми давлатӣ чораҳои андешида шуда бошанд, ки рафтуомади озодонаро маҳдуд мекунанд, тавре ки дар моддаи 12-и ПБҲШС муқаррар карда шудааст, оё он чораҳо....:

- I. Дар қонун бо таърифҳои возеҳ ва меъёрҳои дақиқ барои маҳдуд кардани рафтуомад, интиҳоби макони сукунат ё озодӣ барои тарк кардани кишвар муқаррар карда шудаанд?
- II. Барои ҳифзи саломатии аҳоли аз пандемияи COVID-19 зарур мебошанд ва камтаринрузивӣ (таҳмилшаванда) мебошанд (алтернативаи камтар зарароваре вуҷуд надорад, ки саломатии аҳолиро ба таври баробар ҳифз кунад)?
- III. Бидуни ҳар гуна ҳадафи таъзимез ва ё таъсир ба гурӯҳҳои муайян татбиқ карда мешаванд (масалан, ҳеч гурӯҳи мушаххасе вуҷуд надорад, ки маҳдудият бидуни сабабҳои узрнок ба онҳо таъсир расонад)?
- IV. Саломатии ҳамаро бидуни фарқияти беасос ба таври баробар ҳифз мекунанд (ҳеч гурӯҳи мушаххасе вуҷуд надорад, ки аз доираи ҳимоят ба таври беасос дар канор мондааст)?

Агар ҷавоби шумо ба ягон саволи дар боло зикршуда “НЕ” бошад, хавфи вайронкунии Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ вуҷуд дорад, лутфан мавридҳои зеринро марвиди санҷиш қарор диҳед

- Кадом чораҳо рафтуомади озодонаро маҳдуд мекунанд, ки дар моддаи 12 Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ муқаррар карда шудааст ва он чӣ гуна маҳдуд карда мешавад?
- Кадом қонунасоси маҳдудият рота швил медиҳад вачӣ гуна?
- Кадом қисми маҳдудият бодар назардошти ҳадафи он барои ҳифзи саломатии аҳоли аз ҳуруҷи COVID-19 нолозим, ному таносиб ё беасос мебошад ва ба кадом маъно?
- Кадом гурӯҳҳо мавридитаъзимез қарор мегиранд ё махсусан зеритаъсиримаҳдудият ҳоқарор мегиранд вачӣ гуна?

моддаи 12-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ ба Мулоҳизаҳои умумии 27-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9) муроҷиат кунед.

МОДДАИ 18, §3 - ОЗОДИИПАЙРАВИКАРДАНБАДИН

Моддаи 18 ҳуқуқи ҳар инсон ба озодии фикр, вичдон ва дин, аз ҷумла озодии доштан ё қабул кардани дин ё эътиқод бо интиҳоби худ ва озодии пайрави кардан ба дин ё эътиқоди худ чӣ бо тартиби инфиродӣ ва чӣ якҷоя бо дигарон, ба таври оммавӣ ё хусусӣ, дар ибодат намудан, иҷро кардани расму оинҳои диниву маросимӣ ва таълим гирифтаниро ҳифз менамояд.

Моддаи 18, §3 ба **маҳдудиятҳои муайян баозодии пайрави кардан ба диниҷозат** медиҳад, агар онҳо **тибқи қонун пешбинӣ шуда бошанд** ва **барои ҳифзи мавридҳои зерин зарур бошанд:**

- i. амнияти ҷамъиятӣ;
- ii. тартиботи ҷамъиятӣ;
- iii. саломатии аҳолӣ;
- iv. ахлоқи ҷамъиятӣ; ва
- v. ҳуқуқ ва озодиҳои асосии дигарон.

Дар озодии фикр ва вичдон, инчунин озодӣ барои доштан ё қабул кардани дин ё эътиқод бо интиҳоби

Рӯйхати санҷишӣ барои мониторинги вайронкуниҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар контексти хуруҷи COVID-19:

Агар аз ҷониби мақоми давлатӣ чораҳои андешида шуда бошанд, ки озодии фикр, виҷдон ва динро маҳдуд мекунанд, тавре ки дар моддаи 18-и ПБҲШС муқаррар карда шудааст, оё он чораҳо...:

- I. Дар қонун бо таърифҳои возеҳ ва меъёрҳои дақиқ барои маҳдуд кардани озодии пайравӣ кардан ба дин худ муқаррар карда шудаанд?
- II. Барои ҳифзи саломатии аҳоли аз пандемияи COVID-19 зарур мебошанд ва камтаринрузивӣ (таҳмилшаванда) мебошанд (алтернативаи камтар зарароваре вуҷуд надорад, ки саломатии аҳолиро ба таври баробар ҳифз кунад)?
- III. Бидуни ҳар гуна ҳадафи таъзимез ва ё таъсир ба гурӯҳҳои муайян татбиқ карда мешаванд (масалан, ҳеҷ гурӯҳи мушаххасе вуҷуд надорад, ки маҳдудият бидуни сабабҳои узрнок ба онҳо таъсир расонад)?
- IV. Саломатии ҳамаро бидуни фарқияти беасос ба таври баробар ҳифз мекунанд (ҳеҷ гурӯҳи мушаххасе вуҷуд надорад, ки аз доираи ҳимоят ба таври беасос дар канор мондааст)?

Агар ҷавоби шумо ба ягон саволи дар боло зикршуда “НЕ” бошад, хавфи вайронкунии Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ вуҷуд дорад, лутфан мавридҳои зеринро марвиди санҷиш қарор диҳед

- Кадом чораҳо озодии фикр, виҷдон ва динро маҳдуд мекунанд, ки дар моддаи 18 Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ муқаррар карда шудааст ва он чӣ гуна маҳдуд карда мешавад?
- Кадом қонун асоси маҳдудиятро ташвил медиҳад ва чӣ гуна?
- Кадом қисми маҳдудият бо дарназардошти ҳадафи он барои ҳифзи саломатии аҳоли аз хуруҷи COVID-19 нолозим, номутаносиб ё беасос мебошад ва ба кадом маъно?

худ ҳеч гуна маҳдудият иҷозат дода намешавад.

Амнияти давлатӣ ба асосҳои иҷозатдодашуда барои маҳдуд кардани озодии дин дохил карда **НАШУДААСТ**. Маҳдудиятҳо бо мақсади ҳифз намудани ахлоқ набояд танҳо аз анъанаи ягонаи иҷтимоӣ, фалсафӣ ва динӣ сарчашма гиранд¹³.

Ҳар гуна маҳдудиятҳо барои озодии пайрави кардан ба дин набояд тарзе татбиқ карда шаванд, ки арзиши ҳифзи ҳуқуқҳои дар моддаи 18 кафолат додашударо ба сифр баробар кунанд ва “*бояд бевосита бо ниёзҳои мушаххасе алоқаманд ва мутаносиб бошанд, ки барои онҳо пешбинӣ карда шудаанд*”¹⁴.

Маҳдудиятҳо бо мақсади таъбиз қорӣ карда намешаванд ё ба таври таъбизомез татбиқ карда намешаванд¹⁵.

Барои иттилооти бештар дар бораи чӣ гуна тафсир ва ҳифз намудани озодии дин мувофиқи моддаи 18-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, ба Мулоҳизаҳои умумии 22-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон (CCPR/C/21/Rev.1/Add.4) муроҷиат кунед.

МОДДАИ 19,§2 –ОЗОДИИ БАЁН, АЗ ҶУМЛА ҲУҚУҚИ ДАСТРАСӢ БА МАЪЛУМОТ

Моддаи 19-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ ҳуқуқи ҳар шахсро барои изҳори ақида бидуни мамониат (§1) ва озодии баён, аз ҷумла ҷустуҷӯ кардан, ба даст овардан ва паҳн намудани ҳама гуна маълумот вағояро (идея) муҳофизат мекунад (§2).

Моддаи 19, §3 ба маҳдудиятҳои §2 иҷозат медиҳад (озодии баён, аз ҷумла ҳуқуқи дастрасӣ ба маълумот), агар онҳо **дар қонун пешбинӣ шуда бошанд** ва барои мавридҳои зерин зарур бошанд:

эҳтироми ҳуқуқ ва обрӯи дигарон; ё ҳифзи:

- а. амнияти давлатӣ;
- б. тартиботи ҷамъиятӣ;
- в. саломатии аҳолӣ; ё
- г. ахлоқи аҳолӣ.

Барои маҳдуд кардани озодии баён ё ҳуқуқ барои дастрасӣ ба маълумот ҳеч асосҳои дигар истифода намешаванд. Мутобиқи

13. HR Committee’s General Comment No.22 (Мулоҳизаҳои умумии 22-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.4), §8

14. HR Committee’s General Comment No.22 (Мулоҳизаҳои умумии 22-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.4), §8

15. HR Committee’s General Comment No.22 (Мулоҳизаҳои умумии 22-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.4), §8

моддаи 19, §1 (озодии андеша) ҳеч гуна маҳдудият иҷозат дода намешавад¹⁶. Ҳар гуна маҳдудиятҳое, ки ба озодии баён ва ҳуқуқи дастрасӣ ба маълумотгузошта мешаванд, бояд *“танҳо барои он мақсадҳое татбиқ карда шаванд, ки онҳо муқаррар карда шудаанд ва бояд бевосита бо ниёзҳои мушаххасе дахл дошта бошанд, ки барои онҳо пешбинӣ карда шудаанд”*¹⁷.

Қонунҳое, ки метавонанд барои қорӣ намудани маҳдудиятҳо асос бошанд, **«қонунҳо дар бораи имтиёзи парлумонӣ ва қонунҳо дар бораи беэҳтиромӣ нисбат ба суд»**-ро дар бар мегиранд, аммо *«қонунҳои анъанавӣ, динӣ ё дигар чунин қонунҳои маъмулӣ»*-ро истисно мекунанд¹⁸. Он қонунҳо бояд бо дақиқии кофӣ таҳия ва дастраси омма карда шаванд. Онҳо наметавонанд салоҳияти бемаҳдудро барои ҳаҷм ва тарзи маҳдуд кардан ба одамоне пешниҳод намоянд, ки онҳо барои иҷрои он масъул мебошанд ва бояд роҳнамоии кофӣ дар бораи он пешниҳод намоянд, ки чӣ гуна баён иҷозат дода шудааст ва чӣ гуна баён иҷозат дода нашудааст¹⁹. Ғайр аз ин, қонунҳои маҳдудкунандаи моддаи 19, §2, озодии баён, бояд бо муқаррарот, ҳадафҳо ва вазифаҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ мувофиқат кунанд ва набояд муқаррароти онро оид ба бидуни табъиз вайрон кунанд²⁰.

Ҳар гуна маҳдудияти озодии баён, аз ҷумла ҳуқуқи дастрасӣ ба маълумот набояд аз ҳад зиёд бошад, балки бавазифаи (функсияи) муҳофизатии он мутаносиб бошад ва барои ноил шудан ба ин ҳадаф тадбири камтар интрузивӣ (таҳмилшаванда) бошад²¹. Ин принципи мутаносиб будан бояд дар қонуне риоя карда шавад, ки он маҳдудият ва ҳаҷми татбиқи воқеии қонунро муқаррар мекунад²².

Кумита оид ба ҳуқуқи инсон ҳаҷми қайд мекунад, ки *“Озодии баён, дастрасӣ ба маълумот ва фазои шаҳрвандӣ, ки он ҷо мувоҳисаи оммавӣ баргузор мешавад, кафолати муҳим барои таъмин намудани он мебошанд, ки давлатҳои узви муроҷиаткунанда ба ваколатҳои фавқулодда дар робита бо пандемияи COVID-19 уҳдадорӣҳои худро дар қорҷуби Паймон риоя намоянд”*²³. Дар робита ба ҳуқуқи дастрасӣ ба маълумот, мақомоти давлатӣ бояд *“сабабҳои ҳар гуна радқуниро барои дастрасӣ ба маълумот”* ва механизмҳои *“шикоят кардан аз болои радқуниҳо ҷиҳати дастрасӣ ба маълумот, инчунин дар ҳолатҳои ҷавоб надодан ба дархостҳо”*-ро пешниҳод намоянд²⁴.

16. HR Committee’s General Comment No.34 (Мулоҳизаҳои умумии 34-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/34), §9

17. HR Committee’s General Comment No.34 (Мулоҳизаҳои умумии 34-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/34), §22

18. HR Committee’s General Comment No.34 (Мулоҳизаҳои умумии 34-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/34), §24

19. HR Committee’s General Comment No.34 (Мулоҳизаҳои умумии 34-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/34), §25

20. HR Committee’s General Comment No.34 (Мулоҳизаҳои умумии 34-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/34), §26

21. HR Committee’s General Comment No.34 (Мулоҳизаҳои умумии 34-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/34), §34

22. HR Committee’s General Comment No.34 (Мулоҳизаҳои умумии 34-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/34), §34

23. CCPR/C/128/2, §2 (f)

24. HR Committee’s General Comment No.34 (Мулоҳизаҳои умумии 34-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/34), §19

Барои маълумоти бештар дар бораи чӣ гуна тафсир ва ҳифз кардани озодии андеша ва баён мутобиқи моддаи 19-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ, аз ҷумла тавзеҳот дар бораи нақши васоити ахбори омма, ҳуқуқи дастрасӣ ба маълумот, озодии баён ва ҳуқуқҳои сиёсӣ, маҳдудиятҳои иҷозатдодашуда ба озодии баён ва робитаи байни моддаҳои 19 ва 20-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ, ба Мӯлоҳизаҳои умумии 34-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон (CCPR/C/GC/34) муроҷиат кунед.

Рӯйхати санҷишӣ барои мониторинги вайронкунииҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар контексти хуруҷи COVID-19:

Агар аз ҷониби мақоми давлатӣ чораҳои андешаи шуда бошанд, ки озодии баёнро маҳдуд мекунанд, тавре ки дар моддаи 19-и ПБҲШС муқаррар карда шудааст, оё он чораҳо...:

- I. Дар қонун бо таърифҳои возеҳ ва меъёрҳои дақиқ барои маҳдуд кардани озодии баён, аз ҷумла озодии ҷустуҷӯ, дарёфт ва паҳн кардани маълумот ва идеяҳои муқаррар карда шудаанд?
- II. Барои ҳифзи саломатии аҳоли аз пандемияи COVID-19 зарур мебошанд ва камтаринрузивӣ (таҳмилшаванда) мебошанд (алтернативаи камтар зарароваре вучуд надорад, ки саломатии аҳолиро ба таври баробар ҳифз кунад)?
- III. Бидуни ҳар гуна ҳадафи таъзимез ва ё таъсир ба гурӯҳҳои муайян татбиқ карда мешаванд (масалан, ҳеҷ гурӯҳи мушаххасе вучуд надорад, ки маҳдудият бидуни сабабҳои узрнок ба онҳо таъсир расонад)?
- IV. Саломатии ҳамаро бидуни фарқияти беасос ба таври баробар ҳифз мекунанд (ҳеҷ гурӯҳи мушаххасе вучуд надорад, ки аз доираи ҳимоя ба таври беасос дар канор мондааст)?

Агар ҷавоби шумо ба ягон саволи дар боло зикршуда “НЕ” бошад, хавфи вайронкунии Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ вучуд дорад, лутфан мавридҳои зеринро марвиди санҷиш қарор диҳед

- Кадом чораҳо озодии андеша ва баён, аз ҷумла ҳуқуқи дастрасӣ ба маълумотро маҳдуд мекунанд, тавре ки дар моддаи 19-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ муқаррар карда шудааст ва онҳо чӣ гуна маҳдуд карда мешаванд?
- Кадом қонун асоси маҳдудиятро ташкил медиҳад ва чӣ гуна?
- Кадом қисми маҳдудият бо дарназардошти ҳадафи он барои ҳифзи саломатии аҳоли аз хуруҷи COVID-19 нолозим, номутаносиб ё беасос мебошад ва ба кадом маъно?
- Кадом гурӯҳҳо мавриди таъзим қарор мегиранд ё махсусан зери таъсири маҳдудиятҳо қарор мегиранд ва чӣ гуна?
- Кадом гурӯҳҳо аз доираи ҳимоя дар конор мондаанд ва чӣ гуна?

МОДДАИ 21 –ОЗОДИИ ҶАМЪОМАДҶОИ ОСОИШТА

Дар моддаи 21-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ пешбинӣ шудааст, ки ҳуқуқ ба ҷамъомадҳои осоишта, дар берун, дар дохили бино, аз тариқи онлайн, дар ҷойҳои ҷамъиятӣ ё хусусӣ ва ё омехтаи онҳо эътироф карда мешавад²⁵. Давлатҳои узв ӯҳдадор мебошанд, ки амалисозии онро бидуни таъйиз эътиром кунанд ва таъмин намоянд, иҷозат диҳанд, ки ҷамъомадҳои осоишта бидуни даҳлати беасос баргузор карда шаванд, ба амалисозии ин ҳуқуқ мӯсоидат намояд ва иштироккунандагонро ҳимоя кунанд²⁶.

Моддаи 21 ба маҳдудиятҳои иҷозат медиҳад, агар онҳо **“мувофиқи қонун ҷорӣ карда шаванд”** ва **“дар ҷамъияти демократӣ зарур бошанд”** ба манфиати:

- i. амнияти давлатӣ;
- ii. амнияти ҷамъиятӣ;
- iii. тартиботи ҷамъиятӣ;
- iv. ҳифзи саломатӣ ва ахлоқи аҳоли; ва
- v. ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои дигарон.

Дар ҳоле ки маҳдудиятҳои дар дигар моддаҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (яъне моддаҳои 12, 18, 19 ва 22, ки дар боби мазкур номбар кардашудаанд) бояд тавассути қонун муқаррар ё пешбинӣ карда шаванд ва маҳдудиятҳои моддаи 21 бояд «мутобиқи қонун» ҷорӣ карда шаванд, яъне ё тавассути қонун ва ё тавассути қарорҳои маъмури бар асоси қонун, ки онҳо, дар навбати худ, бояд дақиқ бошанд ва ба шахсони масъул барои иҷрои он салоҳдиди бемаҳдуд ё васеъро пешниҳод намекунанд²⁷.

Ҷар гуна маҳдудиятҳои барои ҷамъомадҳои осоишта бояд ба таври маҳдуд тафсир карда шаванд, бо ҳадафи мӯсоидат ба ҳуқуқ роҳнамоӣ карда шаванд ва набояд таъйизомез бошанд ва ё барои монет шудан ба иштирок ё расонидани таъсири боздоранда пешбинӣ карда шаванд²⁸. Манъ кардани ҷамъомади муайян бояд чораи охири бешад, дар ҳоле ки ҳар гуна маҳдудият бояд чораҳои зарурӣ, мутаносиб ва камтар интрузивӣ (таҳмилшаванда) бошад, то ки ба ҳадафи қонунии

25. HR Committee’s General Comment No. 37(Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §6

26. HR Committee’s General Comment No. 37(Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §8

27. HR Committee’s General Comment No. 37(Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §39

28. Manfred Nowak: UN Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary (2005) p. 493, § 27; HR Committee’s General Comment No. 37 (Манфред Новак: Паймони СММ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ. Шарҳи Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (2005), саҳ. 493, § 27; Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §9, §33, §36

муҳофизат хидмат кунад²⁹. Таъсири зараровари маҳдудият аз фоидаи он зиёд буда наметавонад, вагарна он аз рӯи табиати худ номутаносиб ҳисобида мешавад ва аз ин рӯ имконнопазир (мамнӯъ) аст³⁰.

Ғайр аз ин, маҳдудиятҳо дар ҷамъомадҳои осоишта бояд аз рӯи муҳтавои худ бетараф бошанд, яъне онҳо набояд бо паёми ҷамъомад алоқаманд карда шаванд, зеро ҳадафи ҷамъомадҳои осоишта пешбурди идеяҳо ва муайян кардани дараҷаи дастгирии онҳо мебошад³¹. Ҳангоми кор бо унсурҳои ифодакунандаи ҷамъомадҳо, қоидаҳои қобили татбиқ барои озодии баён бояд риоя карда шаванд (ниг. боби боло). Маҳдудиятҳо дар ҷамъомадҳои осоишта набояд истифода шаванд, ба таври мисол, барои саркӯб кардани изҳори муҳолифати сиёсӣ, душвориҳо ба низоми сиёсӣ ё конститутсия ва ё талаш барои худшиносӣ; ё манъи таҳқири обрӯ ва эътибори мақомоти расмӣ ё давлатӣ³².

Ҷамъомадҳое, ки осоишта НЕСТАНД, яъне ҷамъомадҳое, ки боиси зӯрварӣ (истифода аз қувваи ҷисмонӣ аз ҷониби иштироккунандагон нисбат ба дигарон, ки эҳтимолан боиси захмӣ шудан ё марг ва ё зарари ҷиддӣ ба амвол мешаванд), бо моддаи 21 муҳофизат карда намешаванд, ҳарчанд танҳо тала додан ва такон додан ё вайрон кардани ҳаракати нақлиёт ё пиёдагард ва ё фаъолиятҳои ҳаррӯза “зӯрварӣ” ҳисобида намешавад³³. Амалҳои ҷудогонаи зӯрварӣ аз ҷониби баъзе аз иштироккунандагон набояд ба дигарон, ташкилкунандагон ва ё дар маҷмӯъ ба ҷамъомад нисбат дода шаванд³⁴. Танҳо эҳтимолияти он ки ҷамъомади осоишта метавонад воқунишҳои номатлуб ё ҳатто хушунатомези баъзе аз намоёндагони ҷомеа ба вуҷуд орад, барои манъ ё маҳдуд кардани он асосҳои кофӣ намебошанд; балки иштироккунандагони чунин ҷамъомад бояд ҳимоя карда шаванд³⁵. Ҳамзамон, мутобиқи

29. *HR Committee’s General Comment No. 37*(Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §37, §40

30. *HR Committee’s General Comment No. 37*(Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §40

31. *HR Committee’s General Comment No. 37*(Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §48

32. *HR Committee’s General Comment No. 37*(Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §49

33. *HR Committee’s General Comment No. 37*(Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §15

34. *HR Committee’s General Comment No. 37*(Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §17

35. *HR Committee’s General Comment No. 37*(Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/37), §27, §52

моддаи 20-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС), ҷамъомадҳои осоишта набояд барои таблиғи ҷанг ё таблиғи адовати миллӣ, наҷодӣ ё динӣ истифода шаванд, ки ба таъъиз, хусумат ё зӯрварӣ оварда мерасонад³⁶.

Барои маълумоти бештар дар бораи ҷи гуна тафсир ва муҳофизат намудани озодии ҷамъомадҳои осоишта мутобиқи моддаи 21-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС), аз ҷумла шарҳу тавзеҳот дар бораи доираи ҳуқуқ, уҳдадорихои давлатҳои узв, маҳдудиятҳои иҷозатдодашуда, режимҳои огоҳсозӣ, вазифаҳо ва салоҳиятҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ҷамъомад дар ҳолатҳои фавқулодда ва низоъи мусаллаҳона ва ҳамчунин робитаи байни моддаи 21 ва дигар муқаррароти ПБҲШС ба Мулоҳизаҳои умумии 37-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон (CCPR/C/GC/37) муроҷиат кунед.

36. HR Committee's
General Comment No.
37 (Мулоҳизаҳои умумии
37-и Кумита оид ба ҳуқуқи
инсон) (CCPR/C/GC/37), §50

Рӯйхати санҷишӣ барои мониторинги вайронкуниҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар контексти хуруҷи COVID-19:

Агар аз ҷониби мақоми давлатӣ чораҳо андешида шуда бошанд, ки озодии ҷамъомадҳои осоиштаро маҳдуд мекунанд, тавре ки дар моддаи 21-и ПБҲШС муқаррар карда шудааст, оё он чораҳо...:

- I. *Мутобиқи қонун мебошанд?*
- II. *Барои ҳифзи саломатии аҳоли аз пандемияи COVID-19 қомилан зарур мебошанд ва камтаринрузивӣ (таҳмилшаванда) ҳастанд (алтернативаи камтар зарароваре вуҷуд надорад, ки саломатии аҳолиро ба таври баробар ҳифз кунанд)?*
- III. *Бидуни ҳар гуна ҳадафи таъъизомез ва ё таъсир ба гурӯҳҳои муайян татбиқ карда мешаванд (масалан, ҳеҷ гурӯҳи мушаххасе вуҷуд надорад, ки маҳдудият бидуни сабабҳои узрнок ба онҳо таъсир расонад)?*
- IV. *Саломатии ҳамаро бидуни фарқияти беасос ба таври баробар ҳифз мекунанд (ҳеҷ гурӯҳи мушаххасе вуҷуд надорад, ки аз доираи ҳимоят ба таври беасос дар қанор мондааст)?*

Агар ҷавоби шумо ба ягон саволи дар боло зикршуда “НЕ” бошад, хавфи вайронкунии Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ вуҷуд дорад, лутфан мавридҳои зеринро марвиди санҷиш қарор диҳед

- *Қадам чораҳо озодии ҷамъомадҳои осоиштаро маҳдуд мекунанд, тавре ки дар моддаи 21-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ муқаррар карда шудааст ва онҳо ҷи гуна маҳдуд карда мешаванд?*
- *Қадам қонун асоси маҳдудиятро ташкил медиҳад ва ҷи гуна?*
- *Қадам қисми маҳдудият бо дарназардошти ҳадафи он барои ҳифзи саломатии аҳоли аз хуруҷи COVID-19 нолозим, номутаносиб ё беасос мебошад ва ба қадам маъно?*
- *Қадам гурӯҳҳо мавриди таъъиз қарор мегиранд ё махсусан зери таъсири маҳдудиятҳо қарор мегиранд ва ҷи гуна?*

МОДДАИ 22 - ОЗОДИИ ИТТИҲОДИЯ

Моддаи 22-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ ҳуқуқи ҳар инсонро ба озодии пайвастан бо дигарон, аз ҷумла ба таъсиси иттиҳодияҳои касаба ва шомил шудан ба онҳо муҳофизат мекунад (§1).

Моддаи 22, §2 ба маҳдудиятҳо дар озодии мазкур иҷозат медиҳад, танҳо дар сурате ки онҳо **дар қонун пешбинӣ шуда бошанд** вадар **ҷомеаи демократӣ** ба манфиати мавридҳои зерин зарур бошанд:

- i. амнияти давлатӣ ё ҷамъиятӣ;
- ii. тартиботи ҷамъиятӣ;
- iii. ҳифзи саломатӣ ва ахлоқи аҳоли; ё
- iv. ҳифзи ҳуқуқ ва озодии дигарон.

Рӯйхати санҷишӣ барои мониторинги вайронкуниҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар контексти хуруҷи COVID-19:

Агар аз ҷониби мақоми давлатӣ чораҳои андешида шуда бошанд, ки озодии иттиҳодияро маҳдуд мекунанд, тавре ки дар моддаи 22-и ПБҲШС муқаррар карда шудааст, оё он чораҳо...:

- I. Дар қонун бо таърифҳои возеҳ ва меъёрҳои дақиқ барои маҳдуд кардани озодии мазкур муқаррар карда шудаанд?
- II. Барои ҳифзи саломатии аҳоли аз пандемияи COVID-19 қомилан зарур мебошанд ва камтарин рузиви (таҳмилшаванда) ҳастанд (алтернативаи камтар зарароваре вучуд надорад, ки саломатии аҳолиро ба таври баробар ҳифз кунад)?
- III. Бидуни ҳар гуна ҳадафи таъъизомез ва ё таъсир ба гурӯҳҳои муайян татбиқ карда мешаванд (масалан, ҳеҷ гурӯҳи мушаххасе вучуд надорад, ки маҳдудият бидуни сабабҳои узрнок ба онҳо таъсир расонад)?
- IV. Саломатии ҳамаро бидуни фарқияти беасос ба таври баробар ҳифз мекунанд (ҳеҷ гурӯҳи мушаххасе вучуд надорад, ки аз доираи ҳимоят ба таври беасос дар қанор мондааст)?

Агар ҷавоби шумо ба ягон саволи дар боло зикршуда “НЕ” бошад, ҳавфи вайронкунии Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ вучуд дорад, лутфан мавридҳои зеринро марвиди санҷиш қарор диҳед

- Кадом чораҳо озодии иттиҳодияро маҳдуд мекунанд, тавре ки дар моддаи 22-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ муқаррар карда шудааст ва онҳо чӣ гуна маҳдуд карда мешаванд?
- Кадом қонун асоси маҳдудиятро ташкил медиҳад ва чӣ гуна?
- Кадом қисми маҳдудият бо дарназардошти ҳадафи он барои ҳифзи саломатии аҳоли аз хуруҷи COVID-19 нолозим, номутаносиб ё беасос мебошад ва ба кадом маъно?
- Кадом гурӯҳҳои мавриди таъъиз қарор мегиранд ё махсусан зери таъсири маҳдудиятҳо қарор мегиранд ва чӣ гуна?
- Кадом гурӯҳҳо аз доираи ҳимоя дар қанор мондаанд ва чӣ гуна?

Ҳимояи моддаи мазкур ҳамаи шаклҳои ҳуқуқии иттиҳодияро фаро мегирад³⁷. Бо вучуди ин, он ҷиҳати ҷорӣ намудани маҳдудият дар озодии иттиҳодия барои шахсоне, ки ба ҳайати қувваҳои мусаллаҳ ё полис шомиланд, иҷозат медиҳад. Ғайр аз ин, иттиҳодияҳои дорои узвияти ҳатмӣ тавассути моддаи мазкур ҳифз карда намешаванд³⁸. Илова бар ин, ташкил намудан ва фаъолиятҳои иттиҳодияҳое, ки ҷангӣ адовати миллӣ, нажодӣ ё диниро ташвиқу таблиғ мекунанд ва боиси табъиз, хусумат ё зӯроварӣ мешаванд, бояд тавассути қонун мутобиқ бо моддаи 20-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ манъ карда шаванд³⁹.

МАҲРУМСОЗӢ Ё МУДОХИЛАИ БЕИХТИЁРОНА (МОДДАҲОИ 6, 9 ВА 17)

Моддаи 6-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ худсарона маҳрум сохтан аз ҳаётро манъ мекунад, **моддаи 9** худсарона ба ҳабс гирифтани дар ҳабс нигоҳ доштанро манъ мекунад ва **моддаи 17** даҳлати худсарона ба ҳаёти шахсӣ, оила, хона ё мукотиботро манъ мекунад. Ҳамин тавр, муқаррароти мазкур ба таври мустақим эътироф мекунанд, ки ба **маҳдудияти** муайяни **ҳуқуқҳо ба ҳаёт, озодӣ ва амният** ва **ҳаёти шахсӣ** мумкин аст иҷозат дода шавад, агар **онбеихтиёрона** (ғайрихудсарона) ҳисобида шавад. Ҳамзамон, Кумита оид ба ҳуқуқи инсон қайд мекунад, ки мафҳуми «худсарӣ» унсурҳои номуносиб будан, беадолатӣ, пешгӯишаванда набудан ва равандаи дахлдори ҳуқуқӣ, инчунин унсурҳои оқилона будан, зарур ва мутаносиб буданро дар бар мегирад⁴⁰.

Чораҳое, ки ин ҳуқуқҳоро маҳдуд мекунанд, танҳо **беихтиёрона** (ғайрихудсарона) ва ҷоиз мебошанд, агар онҳо:

- **дар қонун бо дақиқии кофӣ муқаррар карда шуда бошанд;**
- **боназардоштиҳолатҳои мушаххасоқилона, зарурӣ ва мутаносиб бошанд;**
- **бокафолатҳои институционалӣ ё тартиботӣ ҳамроҳӣ карда шаванд; ва**
- **бо ҳамаи муқаррароти дахлдори Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, инчунин дигар қонунҳои байналмилалӣ мувофиқ бошанд**⁴¹.

Ҳамчунин қайд кардан муҳим аст, ҳатто чораҳое, ки тавассути қонунгузориҳои миллӣ иҷозат дода шудаанд, метавонанд “худсарона” бошанд ва аз ин рӯ, ҷоиз намебошанд, агар ягон шартҳои дар боло зикршуда риоя карда нашаванд.

37. Manfred Nowak: *UN Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary (2005)*, p. 498, § 6 (Манфред Новак: *Паймони СММ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ*. Шарҳи Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (2005), саҳ. 498, § 6)

38. Manfred Nowak: *UN Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary (2005)*, p. 499, § 9 (Манфред Новак: *Паймони СММ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ*. Шарҳи Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (2005), саҳ. 499, § 9)

39. Manfred Nowak: *UN Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary (2005)*, p. 505, § 20 (Манфред Новак: *Паймони СММ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ*. Шарҳи Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (2005), саҳ. 505, § 20)

40. *HR Committee's General Comments: No. 35 (Мулоҳизаҳои умумии 35-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон)* (CCPR/C/GC/35), § 12; ва *Мулоҳизаҳои умумии 36* (CCPR/C/GC/36), § 12

41. *HR Committee's General Comments: No. 16 (Мулоҳизаҳои умумии 16-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон)* (HRI/GEN/1/Rev.9), § 3, § 4; *Мулоҳизаҳои умумии 35* (CCPR/C/GC/35), § 11, § 12, § 14, § 18, § 19, § 22; ва *Мулоҳизаҳои умумии 36* (CCPR/C/GC/36), § 10, § 12, § 19

Рӯйхати санҷишӣ барои мониторинги вайронкуниҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар контексти ҳуруҷи COVID-19:

Агар аз ҷониби мақоми давлатӣ чораҳои андешида шуда бошанд, ки моддаҳои 6, 9 ва/ё 17-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсиро вайрон мекунанд ё ба онҳо муҳолиф мебошанд, оё он чораҳо...:

- I. Дар қонун бо дақиқи кофӣ дар бораи маҳрумсозӣ ё даҳлати эҳтимоли муқаррар карда шудаанд?
- II. Барои ҳифзи саломатии аҳоли аз пандемияи COVID-19 оқилона, зарурӣ ва мутаносиб мебошанд?
- III. Бо кафолатҳои институтсионалӣ ё тартиботӣ барои пешгирӣ аз маҳрумсозӣ ё даҳлати худсарона ҳамроҳӣ карда шудаанд;
- IV. Бо муқаррароти Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ ва дигар қонунҳои байналмилалӣ мувофиқ мебошанд.

Агар ҷавоби шумо ба ягон саволи дар боло зикршуда “НЕ” бошад, хавфи вайронкунии Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ вуҷуд дорад, лутфан мавридҳои зеринро марвиди санҷиш қарор диҳед

- Кадом чораҳо моддаҳои 6, 9 ва/ё 17-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсиро вайрон мекунанд ва бо онҳо муҳолиф мебошанд ва чӣ гуна?
- Кадом қонун асоси маҳдудсозӣ ва/ё мудохилароташкил медиҳад ва чӣ гуна?
- Кадом қисми маҳдудсозӣ ва/ё мудохила бо дарназардошти ҳадафи он барои ҳифзи саломатии аҳоли аз ҳуруҷи COVID-19 беасос, нолозим ва/ё номутаносиб мебошад ва ба кадом маъно?

2. ТАРТИБ ВА ШАРОИТИ ЗАРУРӢ БАРОИ ИНӢИРОФИ ҚОНУНӢ АЗ ПАЙМОНИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ ОИД БА ӢУҚУҚӢОИ ШАӢРВАНДӢ ВА СИЁСӢ

Дар вақти ҳолати фавқулоддаи ҷамъиятӣ, ки ба ҳаёти миллат таҳдид мекунад, давлатҳои узв метавонанд чораҳои андешанд, ки аз баъзе уҳдадориҳои ҳудоид ба Паймони байналмиалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҢШС) инҳироф мекунанд, тавре ки дар моддаи 4-и Паймон муқаррар карда шудаанд. Кумита оид ба ҳуқуқи инсон эътироф мекунад, ки бӯҳрони саломатииаҳоли, ки дар натиҷаи пандемияи COVID-19 дар бисёр кишварҳо ба вуҷуд омадааст, метавонад чунин ҳолати фавқулоддаи ҷамъиятӣ бошад, ки дар моддаи 4 пешбинӣ шудааст ва аз ин рӯ, давлатҳои узв метавонанд «барои ҳифзи ҳуқуқ ба ҳаёт ва саломатии ҳамаи одамон дар қаламрави худ ва ҳамаи онҳое, ки таҳти салоҳияти онҳо қарор доранд» чораҳо андешанд, ки «метавонанд дар ҳолатҳои муайян боиси маҳдудиятҳо дар истифодаи ҳуқуқҳои инфиродӣ шаванд, кидар Паймон кафолатдода шудаанд» ва «муваққатан ба салоҳиятҳои фавқулодда муроҷиат кунанд ва ба ҳуқуқи худ барои инҳироф аз Паймон такия намоянд ... ба шарте, ки он барои ҳифзи ҳаёти миллат талаб карда шавад»⁴².

Бо вучуди ин, барои андешидани чунин чораҳо, бояд аз ҷониби давлатҳои узв **тартиботимурофиқ** риоя карда шаванд, аз ҷумла **эълони расмӣ дар бораи ҳолати фавқулодда ва огоҳиномаи расмӣ ба Дабири кулли СММ**. Ғайр аз ин, ҳар гуна чораҳо, ки аз Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ инҳироф мекунанд, бояд: аз **санҷиши зарурияти қатъӣ ва мутаносибӣ** гузаранд; **истисноӣ ва муваққатӣ** бошанд; бо дигар **ӯҳдадориҳои байналмилалӣ мувофиқат кунанд**; ва **бидуни таъйиз** бошанд; ҳарчанд ҳуқуқҳои муайяне **вучуд доранд**, ки аз онҳо **набояд инҳироф карда шавад**, тавре ки дар поён тавсиф карда шудааст.

Давлатҳои узв набояд аз Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) инҳироф кунанд ё ба инҳирофҳои қаблан анҷомшуда такя кунанд, агар вазъияттаваассути маҳдудиятҳо ё маҳдуд кардани ҳуқуқҳои ба даст оварда шавад, ки мувофиқи моддаҳои ПБҲШС иҷозат дода шудаанд, тавре кидар Боби 2-и боло номбар карда шудаанд⁴³.

ТАРТИБОТИ ЗАРУРӢ БАРОИ ИНҲИРОФ

i. Эълони расмӣ дар бораи ҳолати фавқулодда

Инҳироф аз Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) бояд истисноӣ ва муваққатӣ бошад. Аз ин рӯ, шартҳои асосӣ барои инҳироф аз он иборат мебошанд, ки **“вазъият бояд ба ҳолати фавқулоддаи ҷамъиятӣ баробар бошад, ки ба ҳаёти миллат таҳдид мекунад ва давлати узв бояд расман ҳолати фавқулоддаро эълон кунад”**⁴⁴. Ба ибораи дигар, ин вайрон кардани ӯҳдадориҳои худ дар чорҷӯби ПБҲШС хоҳад буд, агар давлатҳои узв ҳар гуна чораи инҳирофро бидуни эълон кардани ҳолати фавқулодда ё дар ҳолате татбиқ намоянд, ки он ба дараҷаи «ҳолати фавқулоддаи ҷамъиятӣ» нарасидааст, тавре ки дар моддаи 4 муқаррар карда шудааст.

42. CCPR (Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ)/C/128/2, §2

43. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §4; CCPR/C/128/2, §2 (c); барои муқаррароти Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, ки ба маҳдудиятҳо иҷозат медиҳанд, лутфан ба Боби 2 муроҷиат кунед.

44. HR Committee’s General Comment No.29(Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §2

ii. **Фиристордани огоҳинома ба Дабири кулли СММ**

Моддаи 4, §3-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) муқаррар мекунад, ки ҳар давлати ширкаткунандаи ҳамин Паймон, ки аз ҳуқуқи инҳироф истифода мекунад, *“бояд дигар давлатҳои ширкаткунандаи ҳамин Паймонро тавассути **Муншии умумии Созмони Милали Муттаҳид доир ба муқаррароте, ки вай аз онҳо инҳироф намудааст ва сабабҳои, ки вайро ба чунин қарор водор сохтаанд, бетаъхир хабардор намояд**”*. Дар он ҳамчунин пешбинӣ карда шудааст, ки бо ҳамон як роҳ коммуникатсияи оянда дар бораи санаи қатъ кардани инҳироф анҷом дода мешавад.

Кумита оид ба ҳуқуқи инсон *“таъкид мекунад, ки огоҳинома аз ҷониби давлатҳои узв бояд **маълумоти пурра дар бораи чораҳои андешидашуда ва шарҳи возеҳи сабабҳои онҳоро бо ҳуҷҷатҳои пурра вобаста ба қонунҳои онҳо дар бар гирад**”* ва дар ин ҳолат ҳангоми андешидани чораҳои оянда ҳамчуниногоҳозии **фаврӣ** барои инҳироф, аз ҷумла, **тамдид** ва **қатъ кардани ҳолати фавқулоддаталаб** карда мешавад⁴⁵.

Дар робита бо пандемияи COVID-19, Кумита оид ба ҳуқуқи инсон ҳамчунин аз ҳамаи давлатҳои узв, ки чораҳои фавқулоддари анҷом додаанд ва аз уҳдадорихо худ дар чорҷӯби Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ инҳироф кардаанд, даъват намуд, ки бидуни таъхир уҳдадори худро оид ба фавран огоҳ кардани Дабири кулли СММ иҷро кунанд⁴⁶.

ШАРОИТ БАРОИ ЧОРАҲОИ ИНҲИРОФКУНАНДА

i. **Зарурат ва мутаносибии қатъии чораҳо**

Талаботи асосӣ барои ҳар гуна чорае, ки аз Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) инҳироф мекунад, аз он иборат аст, ки *“чунин чораҳо **ба андозаи қатъии зарурии вазъият маҳдуд карда мешаванд**”* ва *“ба таври возеҳ аз маҳдудиятҳои фарқ мекунанд, ки ҳатто дар замонҳои муқаррарӣ мутобиқи чанд муқаррароти Паймон иҷозат дода шудаанд”*⁴⁷. Ҳамин тавр, инҳирофҳо *«бояд ба қадри имкон аз нигоҳи давомдорӣ, фарогирии ҷуғрофӣ ва моддӣ маҳдуд карда шаванд ва ҳар гуна чораҳои андешидашуда, аз ҷумла таҳрифҳои (санксияҳои) вобаста ба онҳо бояд аз **рӯи табиати худ мутаносиб бошанд**»*⁴⁸.

Рӯйхати санҷишӣ барои мониторинги вайронкунииҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар контексти хуруҷи COVID-19 (танҳо барои давлати узви ПБҲШС қобили татбиқ мебошад):

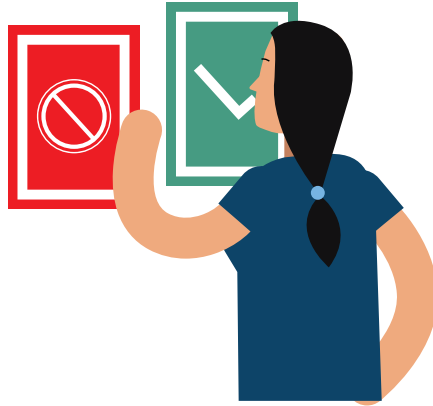
Агар аз ҷониби мақоми давлатӣ ҳар гуна чорае андешида шавад, ки аз уҳдадорихо дар чорҷӯби ПБҲШС инҳироф мекунад ...:

Оё кишвари шумо ба таври расмӣ ҳолати фавқулоддари эълон кардааст?

Оё кишвари шумо ба Дабири кулли СММ дар бораи эълон кардан, тамдид ва/ё қатъ кардани ҳолати фавқулода хабар додааст?

Оё огоҳинома ба Дабири кулли СММ дорони маълумоти кофӣ дар бораи чораҳои дақиқи андешидашуда, муқаррароте мебошад, ки аз онҳо инҳироф карда мешавад; ва ҳамчунин сабаби инҳирофро дар бар мегирад?

Агар ҷавоби шумо ба ягон саволи дар боло зикршуда “НЕ” бошад, тартиби зарурии инҳироф аз Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ мумкин аст аз ҷониби кишвари шумо (пурра) риоя карда нашавад.

Дар контексти мазкур, Кумита оид ба ҳуқуқи инсон ҳамчунин таъкид намудааст, ки давлатҳои узв набояд аз ПБҲШС инҳироф кунанд ё ба инҳирофҳои қаблан анҷомшуда така кунанд, агар вазъият тавассути маҳдудият ё маҳдуд кардани ҳуқуқҳои дар баъзе моддаҳои ПБҲШС иҷозатдодашуда ба даст оварда шавад⁴⁹.

ii. Хусусияти истисноӣ ва муваққатӣ

Ҳар гуна инҳироф бояд ҳамчун **истисноӣ** доништа шавад ва танҳо ба таври **муваққатӣ** анҷом дода шавад, то он дараҷае, ки ҳолати фавқуллода қатъиян талаб мекунад ва **ҳадафи афзалиятдори инҳироф** бояд **барқарорсозии ҳолати муқаррарӣ** бошад, ки дар он эҳтироми комили Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дубора таъмин карда шавад⁵⁰.

iii. Мутобиқат бо дигар уҳдадориҳои байналмилалӣ

Ҳар гуна чораи инҳироф набояд “ба дигар уҳдадориҳои давлати узв мутобиқи қонунҳои байналмилалӣ, махсусан ҳуқуқи байналмилалии башардӯстона муҳолифат кунад” ва ҳеҷ гуна инҳироф анҷом дода намешавад, агар он боиси “вайрон кардани уҳдадориҳои байналмилалии дигари давлат”⁵¹, аз ҷумла мутобиқи дигар созишномаҳои байналмилалии ҳуқуқи инсон гардад, ки инҳироф аз онҳо иҷозат дода намешавад⁵². Ҳамин тавр, давлатҳои узви Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар ҳеҷ ҳолат наметавонанд аз инҳироф «ҳамчун асосдоркунии амал барои **вайрон кардани қонуни башардӯстона ё меъёрҳои қатъии ҳуқуқи байналмилалӣ, масалан, тавассути гирифтани гаравгонон, таъйини ҷазоҳои дастаҷамъӣ, бо маҳрумсозии худсарона аз озодӣ ё инҳироф аз принципҳои асосии мурофиаи**

45. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §17

46. CCPR (Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ)/C/128/2, §1

47. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §4; барои муқаррароти Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, ки ба маҳдудиятҳо дар вақтҳои муқаррарӣ иҷозат медиҳанд, лутфан ба Боби 2 муроҷиат кунед.

48. CCPR/C/128/2, §2 (b)

49. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §4; CCPR/C/128/2, §2 (c); барои муқаррароти Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, ки ба маҳдудиятҳо иҷозат медиҳанд, лутфан ба Боби 2 муроҷиат кунед.

50. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §1; CCPR/C/128/2, §2 (b)

51. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §9

52. CCPR/C/128/2, §2 (d)

одилона, аз ҷумла **эҳтимолияти бегуноҳӣ** (презумпция невиновности)» истифода намоянд⁵³. Ҳамчунин, бояд қайд кард, ки агар «амали таҳти салоҳияти давлат анҷомшуда барои ҷавобгарию инфиродии **ҷиноятии бар зидди башарият** аз ҷониби шахсони дар он амал дастдошта асос бошад, моддаи 4-и Паймон наметавонад ҳамчун асосдоркунии он истифода шавад, ки ҳолати фавқулодда давлати мавриди назарро аз масъулияти он дар робита ба ҳамон рафтор озод кардааст»⁵⁴.

iv. Бидуни таъбиз

Тавре ки дар моддаи 4, §1-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) ба таври возеҳ гуфта шудааст, ҳар гуна чораи инҳироф наметавонад таъбизро танҳо бар асоси наҷод, ранги пӯст, ҷинс, забон, дин ва асли иҷтимоӣ дар бар гирад. Кумита оид ба ҳуқуқи инсон таъкид мекунад, ки «унсурҳо ё ҷанбаҳои ҳуқуқ ба мавриди таъбиз қарор нагирифтанд вучуд доранд, ки дар ҳеҷ сурат аз онҳо набояд инҳироф кард»⁵⁵.

Дар контексти мазкур, бояд диққати махсус ба ҳуқуқҳои ақаллиятҳо дода шавад, зеро ҳимояи байналмилалии ҳуқуқҳои онҳо аз унсурҳои иборат мебошад, ки бояд дар ҳамаи ҳолатҳои робита карда шаванд, махсусан дар робита бо манъи наслкушӣ (генотсид) ва ҳамчунин хусусияти ҷудоинопазирии баъзе ҷанбаҳо моддаи 18-и ПБҲШС (озодии пайравӣ кардан ба дин)⁵⁶. Ба ҳамин монанд, истифодаи баробар аз ҳуқуқи инсон аз ҷониби занон бояд дар ҳолати фавқулодда ҳифз карда шавад⁵⁷.

v. Манъи инҳироф аҳ ҳуқуқҳои маҳдуднашаванда (мутлақ)

Тавре ки дар боби оянда тавсиф карда шудааст, ҳуқуқҳои муайян, яъне моддаҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ вучуд доранд, ки инҳироф кардан аз онҳо ҳатто дар ҳолати фавқулодда иҷозат дода намешавад. Давлатҳои узв наметавонанд дар ҳеҷ ҳолат чораҳои анҷом диҳанд, ки аз ин ҳуқуқҳо, яъне моддаҳои инҳироф кунанд.

53. HR Committee's General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §11

54. HR Committee's General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §12

55. HR Committee's General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §8

56. HR Committee's General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §13 (c)

57. HR Committee's General Comment No.28 (Мулоҳизаҳои умумии 28-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.10), §7

Рўйхати санҷишӣ барои мониторинги вайронкуниҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) дар контексти ҳуруҷи COVID-19:

Агар аз ҷониби мақоми давлатӣ ҳар гуна чорае андешида шавад, ки аз уҳдадориҳо дар чорчӯби ПБҲШС инҳироф мекунад, оё он чораҳо:

I. Барои ҳифзи саломатии аҳоли аз пандемияи COVID-19 қонунҳои зарур мебошанд (ба ғайр аз инҳироф роҳи дигаре вучуд надорад)?

II. Муваққатӣ, яъне ба давомдории ҳолати фавқулодда маҳдуд мебошанд, ҳадди аққал ба нақша гирифта шудааст, ки ҳангоми барқарор шудани вазъияти муқаррарӣ, амали он ба охир мерасад?

III. Ҳар гуна уҳдадориҳои дигари давлатро тибқи қонунҳои байналмилалӣ, махсусан ҳуқуқи байналмилалии башардӯстона вайрон НАМЕКУНАНД?

IV. Бе ягон ҳадафи таъбизомез ё таъсиррасонидан ба гурӯҳҳои муайян татбиқ карда мешаванд (масалан, ҳеҷ гурӯҳи мушаххасе вучуд надорад, ки инҳироф бе сабабҳои узрнок ба онҳо таъсир расонад)?

V. Саломатии ҳар шахсро бидуни фарқияти беасос ба таври баробар муҳофизат мекунад (ҳеҷ гурӯҳи мушаххасе вучуд надорад, ки бебааб аз доираи муҳофизат дар қанор монда бошад)?

VI. Аз ҳар гуна моддаҳо, яъне унсурҳои Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, ки дар Боби 4 номбар карда шудаанд, инҳироф намекунад?

Агар ҷавоби шумо ба ягон саволи дар боло зикршуда “НЕ” бошад, хавфи вайронкунии Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ вучуд дорад, лутфан мавридҳои зеринро марвиди санҷиш қарор диҳед

- Кадом (қисмҳои) чораҳои, ки аз Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) инҳироф мекунад, бо дарназардошти шароити инҳирофи дар ПБҲШС иҷозатдодашуда, инчунин ҳадафи онҳо барои ҳифзи саломатии аҳоли аз ҳуруҷи COVID-19 ва барқарорсозии вазъияти муқаррарӣ қатъиян зарурӣ ё беасос мебошанд ва чӣ гуна?
- Кадом уҳдадориҳои давлат тибқи дигар ҳуқуқи байналмилалӣ, махсусан ҳуқуқи байналмилалии башардӯстона вайрон карда мешаванд ва чӣ гуна?
- Кадом гурӯҳҳо мавриди таъбиз қарор мегиранд ё махсусан мавриди таъсири инҳироф қарор мегиранд ва чӣ гуна?
- Кадом гурӯҳҳо аз доираи ҳимоя дур мондаанд ва чӣ гуна?

3. ҲУҚУҚҲОИ МАҲДУДНАШАВАНДА МУТОБИҚИ ПАЙМОНИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ ОИД БА ҲУҚУҚҲОИ ШАҲРВАНДӢ ВА СИЁСӢ

Моддаи 4, §2 муқаррар менамояд, ки ҳеҷ гуна инҳироф аз моддаҳои зерин иҷозат дода намешавад:

- **Моддаи 6**
- **Моддаи 7**
- **Моддаи 8, §1 ва §2**
- **Моддаи 11**
- **Моддаи 15**
- **Моддаи 16**
- **Моддаи 18⁵⁸**

Ғайр аз ин, ҳамчунин дигар муқаррароти Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ вучуд доранд, ки ҳеҷ гуна инҳироф аз онҳо иҷозат дода намешавад, ҳарчанд онҳо дар моддаи 4, §2 номбар карда нашудаанд⁵⁹. Ҳамаи ин ҳуқуқҳо, яъне муқаррарот дар поён оварда шудаанд.

МОДДАИ 6 – ҲУҚУҚ БА ҲАЁТ

1. *Ҳуқуқ ба ҳаёт ҳаққи ҷудонопазири ҳар як инсон мебошад. Ин ҳуқуқ тавассути қонун ҳифз карда мешавад. Ҳеҷ кас наметавонад худсарона аз ҳаёт маҳрум карда шавад.*
2. *Дар кишварҳое, ки ҳукми қатлро бекор накардаанд, ҳукми қатл метавонад танҳо барои ҷиноятҳои вазнинтарин мутобиқи қонуне, ки ҳангоми содир намудани ҷиноят амал мекард ва бо муқаррароти ҳамин Паймон ва Конвенсия дар бораи пешгирии ҷинояти қатли ом ва ҷазо барои он муҳолиф набошад, бароварда шавад. Ин ҷазо метавонад танҳо ҷиҳати иҷрои ҳукмномаи қатъие, ки аз тарафи суди босалоҳият бароварда шудааст, анҷомдода шавад.*
3. *Вақте ки аз ҳаёт маҳрум кардан ҷинояти қатли ом шуморида мешавад, бояд дар назар дошт, ки ҳеҷ як нуқтаи ҳамин модда ба давлатҳои ширкаткунандаи ҳамин Паймон ҳақ намедиҳад бо кадом роҳе, ки набошад аз ҳар ўҳдадории мувофиқи муқаррароти Конвенсия дар бораи пешгирии ҷинояти қатли ом ва ҷазо барои он қабулкардаи худ даст кашанд.*
4. *Ҳар касе, ки ба ҳукми қатл маҳкум шудааст, ҳақ дорад бахшиши гуноҳ ё тағйир додани ҳукмномаро хоҳиш намояд. Афв, бахшиши гуноҳ ё иваз намудани ҳукми қатл метавонанд дар ҳар ҳолат имкон дошта бошанд.*
5. *Ҳукми қатл барои ҷиноятҳое, ки аз тарафи ашхоси аз ҳаждаҳсола поёнтар содир карда шудаанд, бароварда намешавад ва нисбат ба занони ҳомила ба иҷро расонида намешавад.*
6. *Ҳеҷ нуқта дар ҳамин модда наметавонад барои ба таъхир андохтан ё пешгирии бекор кардани ҳукми қатл аз тарафи ягон давлати ширкаткунандаи ҳамин Паймон асос гардад.*

58. *Ба истиснои моддаи 18, §3 – озодии пайравӣ кардан ба дин, ниг. Боби 2*

59. *HR Committee's General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §13 (c)*

МОДДАИ 7 – МАНЪИ ШИКАНҶА

Ҳеҷ кас набояд таҳти азият ё муомила ва ҷазои сахт, ғайриинсонӣ ё таҳқиркунандаи шарафи ӯ қарор дода шавад. Аз ҷумла, ягон шахс набояд бидуни ризоияти озодонаи ӯ таҳти таҷрибаҳои тиббӣ ё илмӣ қарор дода шавад.

МОДДАИ 8, §1 ВА §2 – МАНЪИ ҒУЛОМӢ

1. *Ҳеҷ кас набояд дар ғуломӣ нигоҳ дошта шавад; ғуломӣ ва ғуломфурӯшӣ дар ҳамаи навъҳои онҳо манъ аст.*
2. *Ҳеҷ кас набояд дар ҳолати маҷбурӣ нигоҳ дошта шавад.*

МОДДАИ 11 – МАНЪИ МАҲРУМ КАРДАН АЗ ОЗОДӢ БАРОИ ИҶРО КАРДА НАТАВОНИСТАНИ ҶАР ГУНАУҲДАДОРИИ ШАРТНОМАВӢ

Ҳеҷ кас наметавонад танҳо дар ин асос, ки ӯ аз ӯҳдаи иҷрои ягон навъ ӯҳдадорию шартномавӣ баромада наметавонад, аз озодӣ маҳрум карда шавад.

МОДДАИ 15 – НАБУДАНИ ҚУВВАИ БОЗГАШТИ ҚОНУНГУЗОРИИ ҚИНОЯТӢ

1. *Ҳеҷ кас наметавонад дар натиҷаи ягон амал ё беамалие, ки мувофиқи қонунгузорию дохилидавлатӣ ё ҳуқуқи байналмилалӣ дар лаҳзаи содир гардидани он амалкунанда ҷавобгарии қиноятӣ ҳисоб намешуд, дар содиркардани ягон қиноят гунаҳгор дониста шавад. Ҳамчунин таъин кардани ҷазои вазнинтар нисбат ба ҷазое, ки бояд дар лаҳзаи содир гардидани қиноят таъин мешуд, мумкин нест. Агар баъди содир гардидани қиноят тавассути қонун ҷазои нисбатан сабуктар муқаррар карда шавад, амалӣ ин қонун ба*

ҳаминҷинояткор татбиқ мегардад.

2. Ҳеч як нуқтаи ҳамин модда барои ба суд додан ва ҷазо додани ҳар шахс барои ҳар навъ амал ё беамалие, ки дар лаҳзаи содир гардидани он мувофиқи принципҳои асосии ҳуқуқи аз тарафи ҷомеаи ҷаҳонӣ эътирофшуда ҷавобгариӣ ҷиноятӣ ҳисоб мешуд, монев намегардад.

МОДДАИ 16 – ЭЪТИРОФ КАРДАН ҲАМЧУН СУБЪЕКТИ ҲУҚУҚӢ

Ҳар як инсон, дар ҳар кучое, ки қарор дошта бошад, ба эътирофи ӯ ҳамчун субъекти ҳуқуқӣ ҳақ дорад.

МОДДАИ 18 – ОЗОДИИ ДИН ВА ЭЪТИҚОД⁶⁰

1. Ҳар як инсон ба озодии фикр, вичдон ва дин ҳуқуқ дорад. Ин ҳуқуқ озодӣ доштан ё қабул кардани дин ё эътиқод бо интиҳоби худ ва озодии пайрави кардан ба дин ё эътиқоди худ чи бо тартиби инфиродӣ ва чи якҷоя бо дигарон, ба таври оммавӣ ё хусусӣ, дар ибодат намудан, иҷро кардани расму оинҳои диниву маросимӣ ва таълим гирифтандро дар бар мегирад.
2. Ҳеч кас набояд таҳти маҷбурияти, ки озодии ӯро дар мавриди бо интиҳоби худ қабул кардани дин ё эътиқод маҳдуд месозад, қарор дода шавад.
3. Озодии пайравӣ кардан ба дин ё эътиқод танҳо ба андозае маҳдуд карда мешавад, ки тавассути қонун муқаррар гардидааст ва барои ҳифзи амният, тартибот, саломатӣ ва ахлоқи ҷамъиятӣ, ҳамчунин ҳуқуқ ва озодии асосидигар ашхос зарур аст.)
4. Давлатҳои ширкаткунандаи ҳамин Паймон ӯҳдадор мешаванд, ки озодии волидайн ва дар ҳолатҳои дахлдор васиёни қонуниро дар бобати таъмини тарбияи динӣ ва ахлоқии фарзандони худ мутобиқи ақидаи худ эҳтиром мекунанд.

60. Ба истиснои озодии пайравӣ кардан ба дини худ, тавре ки дар моддаи 18, §3 муқаррар карда шудааст

ДИГАР УНСУРҲОИ ПАЙМОНИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ ОИД БА ҲУҚУҚҲОИ ШАҲРВАНДӢ ВА СИЁСӢ, КИ ИНҲИРОФ КАРДАН АЗ ОНҲО МУМКИН НЕСТ

Илова ба ҳуқуқҳо ва моддаҳои дар боло тавсифшуда, Кумита оид ба ҳуқуқҳои инсон муайян мекунад, ки унсурҳои дигари Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ (ПБҲШС) вучуд доранд ва аз онҳо ҳатто дар ҳолати фавқулодда инҳироф кардан кардан мумкин нест, зеро онҳо барои ҳифзи ҳуқуқҳои мутлақе, ки дар Моддаи 4, §2-и ПБҲШС ва таъмини риояи волоияти қонун ва принципи қонуният муҳим мебошанд⁶¹. Ин ҳуқуқҳо, яъне моддаҳо дар поён номбар карда шудаанд.

I. Моддаи 10, §1

Дар моддаи 10, §1 омадааст:

Ҳамаи ашхосе, ки аз озодӣ маҳрум карда шудаанд, ба муомилаи инсондӯстона ва эҳтироми шарафе, ки хоси шахсияти инсонӣ мебошад, ҳақ доранд

Ин муқаррарот, ба ақидаи Кумита оид ба ҳуқуқи инсон, меъёри ҳуқуқи умумии байналмилалӣ мебошад ва бо моддаи 7 (манъи шиканҷа) робитаи зич дорад, ки наметавон аз он инҳироф кард⁶². Ғайр аз ин, давлатҳои узв бояд ба мувофиқати шароити саломатӣ ва хидматрасониҳои тиббӣ дар маҳбас, инчунин ҳуқуқҳои шахсони маҳрумшуда аз озодӣ ва таҳдиди шадиди зӯрварӣ дар оила, ки дар чунин ҳолатҳо ба вучуд меоянд, диққати махсус диҳанд⁶³.

II. Манъиба гаравгон гирифтани рабудан ё боздошти махфӣ

Ин манъкуниҳо меъёри ҳуқуқи умумии байналмилалӣ мебошанд, ки аз онҳо наметавон ҳатто дар ҳолати фавқулодда инҳироф кард⁶⁴.

III. Манъи тағйири иҷбории макон

Бадарға кардан ё маҷбуран кӯчонидани аҳолӣ бидуни асосҳои дар қонунҳои байналмилалӣ иҷозатдодашуда, дар шакли тағйири иҷбории макон бо роҳи хориҷ кардан ё дигар воситаҳои маҷбурӣ аз минтақае, ки дар он шахсони дахлдорқарор доранд, ҷинояти зидди инсониятро ташкил медиҳад. Ин амалҳо дар ҳамаи ҳолатҳо манъ карда мешаванд⁶⁵.

61. CCPR(Маркази ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ)/C/128/2, §2 (d)

62. HR Committee's General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §13 (a)

63. CCPR/C/128/2, §2 (e)

64. HR Committee's General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §13 (b)

65. HR Committee's General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §13 (d)

IV. Моддаи 20 – манъи таблиғи ҷанг ва адовати миллӣ, нажодӣ ва динӣ

Давлатҳои узв, ба ҳеҷ ваҷҳ, наметавонанд “бар хилофи моддаи 20, ба таблиғи ҷанг ва адовати миллӣ, нажодӣ ё динӣ, ки боиси табъиз, душманӣ ё зӯроварӣ мешаванд” машғул шаванд⁶⁶ ё чунин ташвиқи адоватро “таҳаммул” кунанд⁶⁷. Дар контексти мазкур, давлатҳои узв ҳамчунин бояд “барои таъмин намудани он чораҳо андешанд, ки баҳсҳои оммавӣ дар робита бо пандемияи COVID-19 ташвиқоти таблиғот ё таҳриқ бар муқобили гурӯҳҳои муайяни дарканормонда ё осебпазир, аз ҷумла ақаллиятҳо ва шахрвандони хориҷӣ набошад”⁶⁸.

V. Моддаи 2, §3 – ҳуқуқи қурбониён ба воситаи пурсамари ҳифзи ҳуқуқ

Дар моддаи 2, §3 омадааст:

3. Ҳар як давлати ширкаткунандаи ҳамин Паймон уҳдадор мешавад, ки:

(а) ба ҳар шахсе, ки ҳуқуқ ва озодии дар ҳамин Паймон эътирофшавандаи ӯ вайрон карда шудааст, ҳатто дар сурате ҳам, ки ин вайронкунӣ аз тарафи ашхоси ба тариқи расми амалкарда содир шудааст, воситаи пурсамари ҳифзи ҳуқуқро таъмин менамояд;

(б) тадбирҳои меандешад, ки ҳаққи ҳифзи ҳуқуқи барои ҳар шахси талабгори чунин ҳифозат тавассути ҳокимияти салоҳиятдори судӣ, маъмурӣ ё қонунбарор ё тавассути дигар мақоми салоҳиятдоре, ки дар низоми ҳуқуқи давлат пешбинӣ шудааст, муқаррар карда шавад ва имконияти ҳимояисудиро инкишоф медиҳад;

(в) вақте ки воситаҳои ҳифзи ҳуқуқ пешниҳод карда мешаванд, аз тарафи мақомоти салоҳиятдор истифода гардидани онҳоро таъмин менамояд.

Муқаррарот уҳдадории шартномавие мебошад, ки дар маҷмӯъ ба Паймон хос аст ва ҳамин тавр, давлатҳои узв бояд ҳатто дар ҳолати фавқулодда уҳдадориҳои асосиро оид ба пешниҳод намудани воситаҳои самарабахш риоя намоянд⁶⁹.

66. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §13 (e)

67. CCPR (Маркази ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ)/C/128/2, §2 (e)

68. CCPR (Маркази ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ)/C/128/2, §2 (e)

69. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §14

VI. Кафолати асосӣ аз худсаронадастгир кардан, ҳуқуқи шахси ба ҳабс гирифташуда барои интиқол додан ба суд ҷиҳатибознигарии қарор оид ба чораҳои пешгирии (хабеас корпус)

Кафолати асосии бар муқобили худсарона дастгир кардан «маҳдуднашаванда (ҷудоинопазир)» аст, зеро ҳатто ҳолатҳои фавқулодда, ки барои он инҳироф иҷозат дода мешавад, наметавонанд маҳрум сохтан аз озодиро асосдор кунанд, ки дар ҳолатҳои мазкур номатлуб ё нолозим мебошанд⁷⁰.

Аз кафолатҳои мурофиавӣ, ки озодии шахсро ҳимоя мекунанд, ҳаргиз инҳироф кардан мумкин нест, зеро чунин инҳирофҳои ҳуқуқҳои маҳдуднашавандаро ҳалалдор мекунанд. *“Барои ҳифзи ҳуқуқҳои маҳдуднашаванда, аз ҷумла ҳуқуқҳои пешбинишуда дар моддаҳои 6 ва 7, ҳуқуқи баррасӣ кардани парванда дар назди суд барои фавран қарор қабул кардани суд дар бораи қонунӣ будани дастгир кардан набояд бо чораҳои инҳирофкоста карда шаванд”*⁷¹.

VII. Кафолатҳои муҳокимаи одилонаи судӣ

Кумита оид ба ҳуқуқи инсон таъкид мекунанд, ки *“кафолатҳои муҳокимаи одилонаи судӣ ҳаргиз наметавонанд объекти чораҳои инҳироф бошанд, то ки ҳифзи ҳуқуқҳои маҳдуднашавандаро ҳалалдор кунанд”*⁷² ва *“дур шудан аз принципҳои асосии муҳокимаи одилонаи судӣ, аз ҷумла эҳтимолияти бегуноҳӣ ҳамеша манъ аст”*⁷³. Ҳамин тавр, *«принципҳои қонуният ва волоияти қонун талаб мекунанд, ки талаботи бунёдии муҳокимаи одилонаи судӣ бояд дар ҳолати фавқулодда риоя карда шаванд»* ва *«танҳо суд метавонад шахсро барои содир намудани ҷиноят маҳкум кунанд»*⁷⁴.

Ба таври мисол, тавре ки моддаи 6-и Паймон дар маҷмӯъ маҳдуднашаванда аст, ҳар гуна муҳокимаи судӣ, ки ба татбиқи ҷазои қатл дар ҳолати фавқулодда оварда мерасонад, бояд ба кафолатҳои мурофиавии муқаррароти Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, махсусан моддаҳои 14 ва 15 мувофиқат кунанд⁷⁵. Ин кафолатҳо аз кафолатҳои мурофиавӣ, ба монанди ҳуқуқ ба муҳокимаи одилонаи судӣ дар парвандаҳои ҳукми қатл, инчунин *«чораҳои дастрас ва самарабахш барои ҳифзи ҳуқуқҳо, ба монанди уҳдадорӣ ҷиҳати андешидани чораҳои дахлдор оид ба тафтиш, таъқиб, ҷазо ва вайрон кардани воситаҳои ҳифзи қонунии ҳуқуқ ба ҳаёт»*-ро дар бар мегиранд.⁷⁶

70. HR Committee’s General Comment No.35 (Мулоҳизаҳои умумии 35-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/35), §66

71. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §16; HR Committee’s General Comment No.35 (Мулоҳизаҳои умумии 35-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/35), §67

72. HR Committee’s General Comment No.32 (Мулоҳизаҳои умумии 32-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/GC/35), §6

73. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §11

74. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §16

75. HR Committee’s General Comment No.29 (Мулоҳизаҳои умумии 29-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), §15

76. HR Committee’s General Comment No.6 (Мулоҳизаҳои умумии 6-и Кумита оид ба ҳуқуқи инсон) (HRI/GEN/1/Rev.9 (Vol.I)), §67

бо дастгирии:

**National Endowment
for Democracy**
Supporting freedom around the world

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra